

БИБЛИЯТА – КНИГА НА КНИГИТЕ

Ас. Светла Шанкалова

Уникалност на Библията

Библията е уникална по своя произход. Писана е в продължение на близо 1600 години, започвайки от XIV век преди Христа и завършвайки в края на първи век от новата ера. Библията има повече от 50 съставители ("автори"). Удивителното в този факт е, че повечето от тях са живели в различно време, което означава, че не са се познавали; имали са различно образование, произход, класа, дарование, професия, темперамент. Между тях е имало царе, юристи, професори, мъдреци, занаятчии, министри, съдии, генерали, рибари, овчари, говедари, лекари, свещеници, пророци. Библията е писана на различни места: в пустинята, на морския бряг, в царския палат, в овчарската кошара, в затвора и т.н. (по 4).

Етимологията на думата Библия е гръцка, като "вивлос" ("библос") означава папирусна тръстика, от която правели папирус – материала, на който в древността се пишело. Оттук и съществителното име "вивлион" означава писание, нещо написано на папирус, книга. Най-ранната употреба на тази дума като понятие се свързва с трудовете на Климент Римски (ок. 150 г.), а всехристиянска употреба понятието придобива през III – IV век сл. Хр., когато св. Отци и учители на Църквата го възприемат (Ориген, Тертулиан, св. Йоан Златоуст).

Вътре в самия текст на Библията тя се нарича Писанието и оттук произлиза и определеното Свещено (Свето) Писание. Високата оценка

на Библията се дължи на две основни причини: първо, на важността за религиозния живот на повече от половината човечество и второ – на огромния обем мъдрост, събрана в нея и интересуваща още по-широк кръг хора от целия свят (по 5).

Авторство на Библията

Библия днес наричаме сборника от всецърковно одобрени свещени книги, написани по различно време от богоизбрани, боговдъхновени мъже за наставление, поучаване в правата вяра и за насочване към праведен и добродетелен живот. В самите свещени книги наименованието Библия не се среща. Исус Христос и апостолите употребявали други думи за означаване на свещените книги: Писания или Писание (Мат.21:42, Марк 12:10, Лука 4:21, Йоан 20:9).

Свещеното Писание е корпус от боговдъхновени канонични книги. Думата "канон" е употребена в значение на правило, образец. Именно той задава нормите на живот и поведение на вяряващия. Светия Дух (третото лице на Св. Троица) е говорил чрез пророците и е същинският автор на тези Книги. "Всичкото Писание е боговдъхновено" (2 Тим. 3:16).

Въпреки специфичния характер на произхода и състава си, Библията притежава поразителна хармония и единство в съдържанието си. Всички книги образуват едно неделимо цяло, свързани са една с друга и именно

това е най-голямото доказателство, че тя има един Автор. Това е самият Бог, чието име се споменава 3800 пъти в Словото Божие.

Основната тема на Библията е Божият план за спасението на човека чрез една Личност – Господ Исус Христос. Това е най-важната информация, която Библията предлага на човека. Ето защо тя с право се нарича “Писмо на Бога до човека”. Друго често срещано наименование е “Вечната Книга”, защото в нея се предлагат сведения, засягащи всички сфери на човешкото битие в този свят, както и точна и вярна информация за вечността (по 3).

Съдържание на Библията

За съставянето на библейския текст са използвани три различни езика: староеврейски, арамейски и старогръцки. Книгите на Свещеното Писание се класифицират по три основни показателя: 1. Време на написване. 2. Важност и достойнство на съдържанието им. 3. Характер на съдържанието им.

Още Тертулиан (2-3 в.) започнал да дели Свещеното Писание на две части – Стар и Нов Завет. Старият Завет съдържа свещените боговдъхновени книги, появили се в дохристиянско време, принадлежащи на йудейската религиозна общност и приети от християнската Църква. Новият Завет съдържа свещените боговдъхновени свещени книги, появили се в края на 1 век сл. Хр., писани от самите апостоли и ученици Христови. Думата Завет в библейски смисъл означава съюз, договор между Бога и вярващите, а свещените книги са един вид писмени документи на този договор. Взаимовръзката между двата завета най-ясно е охарактеризирана в думите на блаж. Августин: “Новият Завет е скрит в стария, а Старият Завет се разкрива чрез Новия” (по 2).

Книгите на Стария завет са 50 на брой. Те се делят по своето достойнство и важност на канонически (39) и неканонически (11). Каноническите са боговдъхновени книги, служещи като най-чист извор на вярата и нравствеността. За разлика

от тях неканоническите книги са написани от благочестиви мъже, но не по вдъхновение на Светия Дух, както и не са нормативни по отношение на истините вярата и основни етически норми.

Книгите на Новия Завет са 27 и всички са боговдъхновени. Сам Исус Христос определя своето учение като “добра, блага вест” – на гръцки евангелион, откъдето идва и терминът Евангелие. На практика Евангелието е единно, но е изложено от четирима писатели според целите и задачите, които всеки един от тях си е поставил. Затова и още в древността авторството на евангелията е изразявано не с предлога “на”, а “според” (пр. Евангелие според Матей и пр.).

В книга “Деяние на Св. Апостоли” в исторически жанр се дават сведения за разпространяването на Христовото учение. Апостолските послания са всъщност писма на различни апостоли, отправени или до отделни личности, или до християнски общини в даден град, област или въобще до всички християни. Делят се на две основни групи: съборни послания (т.е. отправени към цялата, съборната Църква – общо 7) и апостол Павловите послания (14 на брой). Книгата Откровение на св. Йоан Богослов (на гр. Апокалипсис) завършва новозаветния дял, а същевременно и цялата Библия със своеобразен поглед в бъдната участ на човека и света.

Според своето съдържание книгите на Св. Писание се делят на: 1. Законоположителни: В Стария Завет това са петте Мойсееви книги (Битие, Изход, Левит, Числа, Второзаконие); от Новозаветните са четирите Евангелия. 2. Исторически книги в Стария Завет са: Исус Навин, Съдии, Рут, 1 и 2 Царства, 3 и 4 Царства, 1 и 2 Паралипоменон, 1 книга Ездра, Неемия и Естир, а от Новия Завет е книгата Деяния на Св. Апостоли. 3. Учителни книги в Стария Завет са: Йов, Псалтир, Притчи Соломонови, Еклисиаст, Песен на Песните. В Новия Завет учителните книги са седемте съборни послания: Послание на Йаков, 1 и 2 Послание на Петър, 1, 2 и 3 Послание на Йоан Богослов и Послание на Йуда, както и четиринадесет послания на св. ап. Павел: Послание до Римляните, 1 и 2 послание до Коринтяните, Послание до Галатяните, Ефесяните, Филипяните, 1 и 2 Послание

до Солонянците, 1 и 2 Послание до Тимотей, Послание до Тит, Послание до Филимон, Послание до Евреите. 4. Пророческите книги са свързани с имената на старозаветните пророци. Четиримата големи пророци – Исаия, Йеремия, Йезекил и Данаил, както и дванадесетте малки пророци: Осия, Йоил, Амос, Авдий, Йона, Михей, Наум, Авакум, Софроний, Агей, Захария, Малахия (по 1).

Преводи на Библията

Самият еврейски оригинал на мнозинството от старозаветни книги е бил преведен още в 3 век пр. Хр. на гръцки език, за да е достъпен за елинизираниите евреи в Александрия и по други места извън Палестина. Това е т. нар. превод на седемдесетте (преводачи) или с латинския термин – Септуагинтата. Така християнството е добавило един гръкоезичен Стар Завет, който новозаветните писатели използват и цитират в своите книги. Те самите пишат на гръцки език, защото това е най-разпространеният по онова време език в източната част на Римската империя, където те основно проповядват.

Известно е, че още от 1 век християнството се проповядва и сред народите от Сирия, Египет, Италианския полуостров, латиноезична Северна Африка и др., което наложило да се правят преводи на съответните езици: сирийски, латински, коптски, етиопски, грузински, готски (направен през III век, когато готите са населявали Северна България), арменски, арабски, старобългарски и т.н.

Библията е най-превежданата книга на света. От първия превод, направен преди 2250 години, досега, тя е преведена на повече от 4000 езика, наречия и диалекти, включително и на Брайл (по 4).

Ръкописите на Библията са едно поредно доказателство за автентичност. Критиците оспорват достоверността на библейския текст и твърдят, че той се е променил в хода на хилядолетията. Уникално откритие обаче през 1948 г. на ръкописите на книгата на пророк Исаия, както и на по-голяма част от Стария Завет в пещерата Кумран близо до Мъртво море, показват по

най-категоричен начин, че тези ръкописи, датиращи от 200 до 100 години пр. Хр. са напълно идентични със съвременния библейски текст. А от Новия Завет има запазени над 5000 ръкописа, датиращи от 150 – 350 г. след Христа. Между отделните ръкописи и съвременния текст се наблюдава поразително текстово съвпадение. Няма друга книга на света със запазени толкова много ръкописи от древността, които са идентични със съвременния текст на Библията – факт, пред който замълчават и най-крайните критици (по 5).

Книгите на днешната Библия се разделят на глави и стихове. Такова разделение било продиктувано от необходимостта лесно да се търсят отделните стихове и пасажки. Началото поставил през XIII век Кентърберийският архиепископ Стефан Лантон, който разделил латинския превод на Библията на глави. Три века по-късно парижкият печатар Роберт Етиен разделил главите на стихове. Това деление, макар и несъвършено, ползваме и днес.

Библията е тясно свързана както с историята и културата, така и с началото на писмеността на много народи по света. Относно Книгата на книгите Гьоте има следното златно правило “Мерилото за живота и силата на народа ще бъде винаги в неговото отношение към Библията”. И за българския народ тя е първата книга, преведена и написана на съставената от светите братя Кирил и Методий славянска азбука. От 1100-годишната християнска история на нашия народ последните два века се отличават с възможността всеки българин да може да чете Библията на съвременен и разбираем за него език, пряко да черпи от нейната божествена истина и спасителна мъдрост, да намира в нея утеха и упование, ръководство за достойно поведение и гаранция за вечен живот чрез вярата в Исус Христос, възплътен Син Божи.

Мъдростта на Библията

“Книгата на книгите” съхранява вековна мъдрост. Познаването ѝ спомага за приемствеността в културното съзнание на нашия съвременник, прави по-достъпни творбите на Античността, на класиците, а и на съвременните творци,

които често черпят идеи от библейските стихове, чиято сила на поетично внушение не изчезва и до днес. Културно-историческото наследство на много народи изобилства с библейски сюжети, образи, символи. Уилям Блек заявява: „Старият и Новият Завет са Великият Код на изкуството.“ Безспорно съвременният читател следва да познава Библията, защото в противен случай би изтълкувал неправилно подтекста и дори смисъла на редица художествени творби.

Липсата на знания за съдържанието на Библията често е водела до объркване по отношение на произхода и авторството на мисли и крилати фрази в латинска формулировка. Причината много библейски изрази да се смятат за латински сентенции или мисли на римски автори е широкото разпространение на Библията на латински език през средните векове. Например латинският вариант „Omnis homo mendax“ – „Всеки човек е лъжец“, а в псалом 115:21, пише: „В моята необходимост, си казах, всеки човек е лъжа“. Също така – „Testis unus, testis nullus“ – „Един свидетел не е свидетел“, и „Audiatur et altera pars“ – „Да се чуе и другата страна“, а в Пета книга Моисеева Второзаконие гл. 19:15, четем: „Не е достатъчно един свидетел против някого в някой грях, с който той съгреши: при думите на двама свидетели или при думите на трима свидетели става (всяко) дело“.

Латинската пословица „Sol lucet omnibus“ – „Слънцето свети за всички“, е възникнала под влияние на Библията – От Евангелие, на Матея гл. 5:45 е и изразът „Lapis offensus et per scandalum“ – „Камък за препъване“ (препъникамък) и скала на съблазън.

Някои от най-разпространените библейски мъдрости са били включвани в произведенията на редица автори без да се цитира Библията за източник, като се е разчитало на осведомеността на читателите. В поново време тази осведоменост често липсва и затова много библейски изрази са се възприемали неволно като авторски. Когато такива мисли са влизали в сборници, объркването се затвърждавало. Типичен в това отношение е примерът с Шекспир: „Всичко е само

суета“, но „Суета на суетите, казва Еклисиаст, суета на суетите – всичко е суета!“ Книга на Еклисиаста или Проповедника, гл. 1:2. който е също библейски: „Горко ти, земьо, кога царят ти е дете, кога князете ти ядат рано!“ (Книга Еклисиаста на Проповедника, гл. 10:16).

Литературният характер на текстовете в Библията е различен – исторически, псалми, притчи, пророчества и пр. За да се разбере един стих в цялостния му контекст от изключителна важност е да се разглежда съобразно времето и условията, в които е писан. Едно от най-важните условия за правилното разбиране на библейските текстове е тяхното четене не само по стихове, но и по глави.

Библията е разнородна и голяма по обем и за нейното прочитане са необходими време, внимание, определена мотивация и правилен подход. Според думите на Нортръп Фрай тя „прилича много повече на малка библиотека, отколкото на истинска книга“. И все пак Библията трябва да се възприема с вяра, като завършена цялост, чието начало е Сътворението (когато започва времето), а краят е Апокалипсисът (когато времето свършва).

ЛИТЕРАТУРА

1. **Сярова, Ели.** Философия. Световни религии. С., Просвета, 2002, 236 с.
2. **Бакалов, Георги, Тотю Коев.** История на религиите. С., Университетско издателство „Св. Кл. Охридски“, 2002. 226 с.
3. **Елиаде, Мирча.** Търсенето. История и смисъл в религията. С., ЛИК, 2000. 248 с.
4. **Киров Димитър, Дечко Свиленов, Димитър Коруджиев.** Християнска етика. С., Слънце, 2003. 248 с.
4. **Попов, Симеон.** Защо вярвам в Бога. С., Нов човек, 1997. 432 с.
5. Мъдростта на Библията. Съставител Добринка Христова. С., ИК „Касандра“, ИК „Иван Вазов“, 1997. 144 с.
7. **Николова, Елена.** Библията и философията. – Философия, 1996, № 1, 71–78.

